

RASTI V LJUBEZEN

Sanja Rozman

Ljubezen je rdeča nit, ki se vleče skozi življenja vseh ljudi. Je vrednota, brez katere vse druge stvari v življenju izgubijo pomen. Ne glede na to, kam jih vodi življenjska pot, se pred vse ljudi nenehoma postavljajo okoliščine, v katerih rastejo v ljubezni. Bodisi da jo neprestano iščejo, jo poskušajo pribarantati, ukrasti od drugih, prepričani, da je ni dovolj za vse, ali pa da se ukvarjajo s tem, kako jo ravno prav dajati, da bi se počutili dobro in jih ne bi izkoriščali. Ne glede na obliko odnosov, s katerimi smo obdani, se kar naprej zavestno ali nezavedno trudimo razvozlati zakonitosti te rdeče niti življenja, ki jo potrebujemo kot hrano in vodo, kot zrak ki ga dihamo, včasih pa še bolj.

Mar ni zanimivo, da si vsi želijo ljubiti in biti ljubljene, pa imajo tako različne predstave o tem, kaj to sploh je? Kako nenavadno, da se nekateri zakonci, ki so se izbrali zaradi ljubezni, po nekaj letih vedejo kot najhujši sovražniki, se v imenu ljubezni psihično mučijo, pa tudi pretepajo in celo ubijajo - in temu še vedno rečejo ljubezen. Kako je mogoče, da od nekoga pričakuješ ljubezen in on zatrjuje, da te ljubi, a v odnosu z njim se počutiš kot v zlati kletki, v kateri se ne da dihati? Kaj si dajemo in kaj prejemamo v odnosih z ljudmi, ki smo jih izbrali, da bi si z njimi delili ljubezen? Vsi mislimo, da vemo, kaj je ljubezen, vendar se v življenju o tem kar naprej učimo, Pa pogledajmo razvojne stopnje ljubezni in nekatere zaplete, do katerih lahko pride, če imamo napačno ali svojemu življenjskemu obdobju neustrezno predstavo o ljubezni.

PRVA LJUBEZEN

Morebiti vas bo začudilo, da prva ljubezen ni sladka zgodbica iz srednješolskih let, ampak se je vse začelo že mnogo prej. Prva ljubezen je mama. Njene oči in nasmeh, njena moč, da poteši otrokove potrebe po hrani, negi in ljubečem dotiku, pritegnejo otrokovo pozornost, tako da prvič začne povezovati topli občutek ugodja, napolnjenosti, potešenosti v telesnem in čustvenem smislu, s prisotnostjo nekoga »od zunaj«. In odsotnost tega, takrat še edinega vira vsega, kar otrok potrebuje, čuti kot boleče hrepenenje, notranjo praznino in strah pred smrtjo. Ko prerežejo popkovnico in otrok prvič sam zadiha, iz enega bitja nastaneta dve in nikoli več v življenju ni možno doseči tistega blaženega stanja enosti in zlitosti z virom ljubezni. Vendar je v sleherni naši celici zapisan spomin in hrepenenje po popolnem zlivanju, in nas žene v nenehno iskanje nečesa, česar še sami ne znamo dobro opisati.

Otrok mame ne more še dojemati kot resnične osebe z realnimi omejitvami, z boljšimi in slabšimi dnevi, zaradi katerih se včasih ne more otroku popolnoma posvetiti. V njej vidi božansko bitje, ki je vir ljubezni, in če je ne daje... tu se začnejo težave. Otrok

še premalo ve o svetu, da bi zmožl realno presojeti o odnosih med ljudmi, preveč globoko še čuti potrebo po univerzalnem stapljanju v ljubezni. Če ljubezni ni »dovolj«, si lahko predstavlja le eno, da je z njim samim in s celim svetom nekaj v temelju narobe in da je to razlog pomanjkanja. V njem se vzbudi močna želja, da bi se spremenil tako, da bi spet povrnil tisto blaženo stanje. To njegovo potrebo pa vsi starši s pridom uporabimo pri vzgoji. Koliko je to otroku v prid in koliko v škodo se bo jasneje pokazalo šele kasneje v življenju, ko se bodo strategije za pridobivanje ljubezni, ki se jih bo otrok naučil ob starših, izrazile v odnosih izven primarne družine.

Bolj malo je otrok, ki so bili v tem prvem obdobju ljubljene tako, da so razvili podobo o sebi kot o ljubezni brezpogojno vrednem bitju. Tudi če so jih matere ljubile in zanje skrbele, je vseeno življenje zahtevalo od njih, da se od otroka postopoma ločujejo, gredo v službo, rešujejo svoje težave, se zdravijo...Veliko več srečujem tistih ljudi, ki so v prvi ljubezni čutili prikrajšanost in so od tedaj prepričani, da si morajo ljubezen prislužiti s pravilnim vedenjem, delom, izgledom. Najhuje je z ljubezensko sestradanimi otroki, ki bi naredili vse, prav vse, da bi se dokopali vsaj do koščka ljubezni, prepričani, da na svetu vlada neskončno pomanjkanje ljubezni in da si jo lahko pridobiš le pod posebnimi pogoji, za strašno ceno, pa še to le začasno.

Razvoj ljubezni poteka po nekakšnih stopnicah. Šele ko se dobro naučiš lekcije prvega razvojnega obdobja, greš lahko naprej v drugi razred. Nekaterim ne uspe in zato morajo ponavljati, dokler se ne naučijo. Medtem telesno odrastejo, čustveno pa lahko še vedno ostanejo na prvi stopnici, v fazi ljubezenskega zlivanja z »objektom« ljubezni (s tem skrajno neprimernim izrazom psihoanalitiki označujemo osebo, ki jo ljubimo). Odrasel človek, ki ljubi svojega partnerja na nezrel način, pričakuje od njega potešitev vseh potreb in nenehno popolno čustveno, odnosno in seksualno razpoložljivost. Živeti bi moral samo zanj. Kadar si ljubezensko sestradani ljudje najdejo partnerja, ki je njegov čustveni razvoj zastal na tej stopnici, se sprva počutijo prelepo, da bi bilo res. »Ves čas mi je na razpolago, ugane vse moje misli in želje z oči, nič mu ni težko, da bi jih uresničil, in v zameno pričakuje samo, da bom povsem njegova. Nebesa!« Dokler ne dojameš, kako težka je ta naloga. »Včasih imam občutek, kot da bi se mi najraje zalezal pod krilo, v maternico, in mi od tam pil energijo!« mi je povedala žena enega od takšnih »odraslih otrok«. Pogosto se žene pritožujejo, da se partner obnaša, kot da bi bil otrok in ona mama, ki mu mora v vsem ustrediti. Nikoli se ne morejo zanesti nanj ali od njega pričakovati, da bo recimo ponoči vstal in potolažil jokajočega otroka. Ponavadi tudi službe ne more obdržati in kar naprej začenja kakšno »svobodno« dejavnost, češ da se želi povsem posvetiti odnosu in da ga pričakovanja delodajalcev preveč omejujejo. Žena, ki dela v dveh službah hkrati, da bi rešila družinski proračun, pa posluša očitke, da v zadnjem času ni več tako ljubeča, kot naj bi bila. Zagotovo ima ljubimca! Tak moški ne more razumeti, kaj hočete, ko ga prosite, naj vam da malo prostora za dihanje, saj meni, da vam ponuja vendar samo čisto vrhunsko ljubezen. V partnerstvu pride do hudih konfliktov vselej, ko se žena odloči, da se bo ukvarjala s čimerkoli drugim razen z njim: s službo, s hobijem, sama s seboj, celo na otroke je ljubosumen. Pogosto pride do izbruhov hude ljubosumnosti, tudi če za to ni pravega povoda. »Ne govori mi, kaj misliš, saj jaz bolje vem od tebe, kaj je v tvoji glavi« je njegovo geslo. Nebesa se spremenijo v

peknel, iz katerega si ona prej ali slej želi le še pobegniti vsemu navkljub. Vendar je od takšnega moškega tudi oditi zelo težko. »Raje imam, da si mrtva, kot da bi te imel drugi moški«, je izjava užaljenega ljubimca, katerega čustveni razvoj se je ustavil tej ravni. In še vedno misli in čuti, da je to ljubezen!

PRVI TRIKOTNIK

Otrok raste in vedno bolj spoznava, da vir ljubezni ni samo eden, da jih je več. Poleg mame opazi še očeta in ga vzljubi ravno v obdobju, ko razvojne sile v njem vzbudijo spoznanje, da se ljudje delijo na moške in ženske in da se mora vesti v skladu s pričakovanji, ki jih imajo drugi ljudje do dečkov oziroma deklic. Tako kot otrok sam vstane in shodi, ne da bi ga učili, ko je čas za to, se začne tudi ozirati po drugih virih ljubezni, ko se dovolj »napije« pri prvem viru. V njem se nenehoma bojujeta dve sili in ga vlečeta vsaka v svojo stran. Želi si, da bi ga kdo potešil zaščitil in nahranil v telesnem in čustvenem smislu, in ta želja ga vleče nazaj v obdobje čustvenega zlivanja s prvim virom ljubezni. Prav tako močno pa si želi tudi, da bi spoznaval svet in poiskal svoje mesto v njem. Ta proces je Jung imenoval individuacija.

Med mamo, otrokom in očetom se vzpostavi trikotniška oblika odnosa, ki je za otroka nova. Vajen je, da sta v odnosu vselej le dva, zdaj pa mora nekaj svoje navezanosti odtegniti mami in narediti prostor za očeta, ki ga ima tudi rad. Pojavi se težava med njim in mamo, otrok občuti krivdo, ker jo »zapušča«. Istočasno se v njem prvič vzbudijo tudi spolne želje, zato si želi mami popolnoma, tudi seksualno pripadati, boji pa se njenega in očetovega maščevanja. Tej notranji dilemi pravimo »Ojdipov kompleks«. Razreši se, ko deček spozna, da ne more biti mamin »mož«, ker je mesto že zasedeno, da pa lahko postane podoben očetu in nekje v prihodnosti uresniči svojo željo po spolni ljubezni in družini s svojo vrstnico. Zdrava razrešitev je izredno pomembna zlasti za fante, ker se morajo z očetom poistovetiti in mu postati podobni po vedenju in vlogi v svetu, da bi odrasli kot moški. Prav zaradi ljubezni do njega si želijo, da bi mu bili podobni.

Tudi deklice se v tem obdobju navežejo na očeta in morajo spoznati, da je že »oddan« mami in da morajo iskati »pravo« ljubezen med vrstniki. Za dečke je razvojna naloga nekoliko težja, saj morajo v sebi poskušati zatreti vse »ženske« lastnosti, da bi postali moški, hkrati pa mamo še vedno strastno ljubijo in se počutijo z njo neločljivo povezani. Fantje namreč ne jokajo, pravijo, še bolje če ne čutijo ne strahu ne žalosti. Deklicam je mogoče v tem obdobju nekoliko lažje, ker jim ni treba simbolično »ubiti« mame v sebi, zato pa jim je težje v puberteti, ko vendarle morajo dokončno čustveno ločiti od mame.

V tem obdobju otroštva navadno spoznavamo tudi odnos z brati in sestrami, ki je prav tako oblika ljubezni. Večina ljudi bratovsko ljubezen doživlja kot nekako manj vredno od erotične ljubezni, vendar po krivici. Zaradi tekmovalnosti med brati in sestrami so njihovi odnosi pogosto nabiti z agresivnostjo, vendar nas učijo oblike ljubezni med enakovrednimi partnerji, kar je v odnosu na prejšnje oblike, pri katerih gledaš ljubljenega od spodaj navzgor, velik napredek. Bratje in sestre ter prijatelji so pač vedno

na razpolago, zato pri ločitvi od njih ne doživljamo intenzivnega hrepenenja in mislimo, da je to čustvo manj intenzivno od erotične ljubezni. Le malokdo se zaveda, kako bi bilo njegovo življenje osiromašeno brez bratovske ljubezni. Sposobnost za bratovsko ljubezen je dar, ki se v kasnejšem partnerskem odnosu tisočkrat obrestuje.

Nedokončana razvojna naloga v tem obdobju otroštva povzroči, da ostane odrasli moški pretirano navezan na mamo in da ni sposoben povsem prenesti zdrave seksualne ljubezni na svojo izbranko. »Mamini sinčki« jih prav primerno imenuje naš znani seksolog dr. Koščiček. Sprašujem se, mar jih je med Slovenci res toliko, kot bi sklepali iz njegovih člankov? Prav gotovo je cankarjansko povečevanje trpeče matere eden od strupov, ki greni ljubezensko življenje velikemu številu ljudi pri nas. Mati, ki trpi in se vsemu odreka iz ljubezni do sina, z njo v paru pa verjetno čustveno nedostopni mož, ne moreta naučiti fanta, kaj pomeni biti zdrav moški, niti deklice, kaj lahko od moškega pričakuje. Če je mamo njen mož čustveno zapustil, se težko upre skušnjavi, da ne bi sina vzgojila tako, da bo pri njem dobila tolažbo in podporo. Ko se sin poroči, se nikoli ne more povsem iskreno in do konca prepustiti v odnosu z ženo, saj mu nekaj od znotraj prišepetava, da s tem »izdaja« mamo. Vedno mu v odnosu nekaj manjka, nikoli ni tisto pravo. Manjkajoče poskuša včasih dopolniti tako, da si poišče ljubico, vendar se ne more odločiti, da bi se ločil in odšel z njo. Vzpostavi se posebna oblika »trikotniških« odnosov, ki so zelo stabilni in trajajo lahko še leta potem, ko vsi vpleteni že vedo za prevaro. Če pa zaradi pritiskov družine le zapusti ljubico, si kmalu najde novo. Njegova ljubezen je namreč razdeljena med »svetnico«, žensko ki sedi na materinem notranjem prestolu, drži skupaj njegovo družino, skrbi zanj in s katero je navadno impotenten, in na »kurbo«, žensko s katero je lahko spolno aktiven brez nezavednega notranjega strahu pred maščevanjem.

Tudi ženske, ki v tem obdobju ljubezni niso rešile razvojne uganke, lahko postanejo »očkovne princeske« in v ojdipovskem trikotniku premagajo mamo. Ko odrastejo, jih privlačijo predvsem mnogo starejši moški. Seveda pa se to v očeh ljudi v naši patriarhalni kulturi zdi veliko manj čudno, kot v primeru, če je ženska za vsaj eno generacijo starejša od moškega. Takšni odnosi so sprejemljivi, posebno če je moški zelo bogat ali ima velik družbeni ugled. Skoraj nihče ji ne zameri, če si na skrivaj omisli še mladega ljubimca. Kar je ostalo v tem obdobju otroštva nedokončano, se lahko kasneje v življenju izrazi tudi kot uklenjenost v »trikotniške« odnose. Svojo nedokončano bitko in nezrelo navezanost na mamo lahko podoživljajo v tekmovanju z moževo ljubico, čeravno le v domišljiji, ali pa imajo same več partnerjev hkrati in se za nobenega ne morejo odločiti.

HORMONSKA BOMBA

Ko mineta prvo in drugo razvojno obdobje, ne glede na to, ali so naloge izpolnjene ali ne, sledi obdobje relativnega mirovanja, v katerem otroka mnogo bolj zanima druženje z vrstniki kot s starši. Tudi to je oblika ljubezni. Obrne se navzven in poskuša biti čim bolj podoben vrstnikom iz svoje družine, ki je sprva mešana. Ko pa deklicam začnejo poganjati prsi in fantom prve dlake v bradi, se družbice razdelijo na fantovske in dekliške. Fantje se začnejo zanimati za šport, da bi si čim bolj okrepili

mišice, dekleta začnejo hujšati in se šminkati. Zaželijo si, da bi se za njih zanimali pripadniki nasprotnega spola in svojo lastno vrednost merijo po tem, koliko so zanimivi zanje. Na žalost jih naša potrošniška naravnost vse preveč uči, da so zanimivi zaradi oblike telesa in zaradi spolnosti, kot pa da bi si bili zanimivi kot osebnosti. Ne biti priljubljen je v tem obdobju najhujše, kar se ti lahko zgodi. Prepričani, da morajo za doseganje priljubljenosti dopustiti v spolnost, se mnogi mladostniki spustijo v spolne avanture, ki so veliko nevarnejše od običajnega mladostniškega eksperimentiranja in se včasih spravijo v hudo nevarnost. Prepogosto zlorabljanje spolnosti za doseganje priljubljenosti oziroma za kar koli drugega kot za ljubezen vseka v duševnost rano, ki si je seveda ne smeš priznati, če hočeš biti »kul«. Alkohol in droge so načini, kako utišaš strah in odpor v sebi in se obnašaš kot največji »model« na zabavi. Nasveti odraslih naletijo na gluha ušesa.

Navkljub previdnemu ali divjemu eksperimentiranju s spolnostjo in njeno močjo v odnosih pa ostane ena od kamric v mladostnikovem srcu rezervirana za hrepenenje, katerega potešitve ne morejo najti v svetu, ki jih obdaja. Nekaj v njih čaka na »tisto pravo«. Hrepenenje izražajo s strastnim zanimanjem za glasbo in zvezdnike, ali pa ga zaklenejo v zasebni svet in fantazirajo o »življenju potem«. V duši si izoblikujejo sanjsko podobo svojega idealnega partnerja in čakajo, kdaj ga bodo srečali.

SREČANJE »PRAVEGA« IN »PRAVE«

Ko končno dočakajo, si vsi oddahnejo. Nevarno obdobje eksperimentiranja zamenja zaljubljenost. To se zgodi kot po čudežu: ujameš odblesk nekih oči, vrneš nasmeh in... Potem sta dolgo in srečno živela, se glasi besedilo pravljice, v katero tako radi verjamemo. Jo bomo pogledali od blizu?

Mit o romantični zaljubljenosti je v naši kulturi tako razširjen, da romantično zaljubljenost zamenjujemo s pravo ljubeznijo. Zdi se nam, da je zaljubljenost edini pravi temelj za srečno partnerstvo, in rahlo s prezirom gledamo na »zaostale« narode, pri katerih o partnerstvu odločajo starši ali pa na primer po horoskop. Nihče ne dvomi, da je romantična zaljubljenost res mogočna sila, toda ali nam resnično pokaže na tistega človeka, s katerim bi lahko bili najbolj srečni?

Ko se dva zaljubita, se zgodi čudež. Oba čutita, kot da se poznata že od nekdaj, pa čeprav sta se spoznala komaj pred nekaj urami ali dnevi. Zdi se, da podrobnosti, kot na primer modre oči ali zapeljiva hoja, ali pa gib s katerim si popravi čop las s čela, obudijo v duši cel kompleks čustev in občutkov, ki jih razumemo kot prepoznavanje: »Ta je ta pravi ali prava«. Kot bi pritisnil na gumb in sprožil atomsko reakcijo, v telesu ponorijo hormoni in endorfini in v hipu postanejo nepomembne vse razlike med njima, pomembno postane samo to, da bi bila skupaj. Ko doživiš kaj takega, si želiš le to, da bi trajalo.

Vendar je ravno v tem največja težava zaljubljenosti, da namreč ne traja. Seveda si vsak misli, da se njemu to ne more zgoditi, in vendar se vedno obrne drugače. Nekaj tednov, mesecev traja (natanko devet in pol tednov v filmu z Mickeyem Rourkeom in Kim

Bassinger), potem prečudovit privid izgine in pred Njo stoji nenadoma On, tak kot je v resnici. Z vsemi napakami, od katerih je za večino vedela že prvi hip, pa se ji v ognju zaljubljenosti niso zdele pomembne. Recimo to, da je že poročen. Ali pa, da se je odločil, da ne bo nikoli imel otrok, ona pa si želi veliko družino. Ali pa, da preveč pije in ni zmožen niti pripravljen za odgovorno partnerstvo. Kot zasvojenec s heroinom, ki vse življenje iščejo popolno ekstazo, ki so jo doživeli, ko so se prvič omamili, tudi zaljubljeni večno iščejo in verjamejo, da se bo tisti prvi božanski trenutek povrnil, če bodo le dovolj... karkoli že, bodisi shujšali, ali če se bodo dovolj žrtvovali. »Moč moje velike ljubezni ga bo pripravila do tega, da se bo spremenil (se ločil, nehal piti, si zaželel otroke...) je stavek, s katerim si podpišeta - ne raj ampak pekel na zemlji. Kdor tako razmišlja o partnerju, ga ne more sprejeti takega, kakršen je, ampak si v glavi slika iluzijo o tem, kakšen naj bi postal. Če je ta podoba še tako lepa, pravice spreminjati drugega nima nihče. Pogojevanje ljubezni čutimo kot nasprotje ljubezni. Vedno težje postaja, vedno hujše orožje se uporablja za doseganje vrhunskega cilja, vedno manj ljubeče je vse skupaj. Dokler še verujeta v to, da bi se lahko omama prve ekstaze vrnila, se »trudita« in poskušata drug drugega stlačiti v pretesni kalup sanjske podobe. Ko obupata, se razideta in krog se ponovi z drugim »pravim« ali »pravo«.

IN POTEM STA DOLGO SREČNO ŽIVELA

Mogoče pa sta drug ob drugem le vztrajala dovolj dolgo, se poskušala spoznati kot človeka in sta se odločila, da jima je kljub težavam ljubše ostati skupaj. Mogoče se lahko odrečeta tavanju za blestečo utvaro romantične zaslepljenosti in pustita, da v njunih dušah vzkali nekaj novega, toplega, blagega, zanesljivega in večnega. Mogoče le nista vložila vse energije v zlati sarkofag in nista pozabila, da je pomembna vsebina, ne oblika. Ne, ni lahko, ampak tudi nemogoče ni. Zahteva pa zrelost, zaupanje, pogovarjanje in poslušanje, mnogo kompromisov in tudi občasne prepire. A je vredno. Zrela partnerska ljubezen se čuti kot bratovska ljubezen s seksualno komponento, ne pa kot minljiva omama prvega »fiksa«. Ni nujno, da se začne z romantično zaljubljenostjo, čeprav zanosni začetek navadno pomaga, da ostaneta partnerja dovolj dolgo skupaj, da se resnično spoznata. Prav tako dobra, včasih pa še boljša osnova je prijateljstvo, pod pogojem da bogovi dodajo še iskrico erotične privlačnosti. Od kod le-ta, je bilo že mnogo povedanega. Večinoma jo pripisujejo spominu na nekaj, kar je v najzgodnejšem obdobju življenja otroku pomenila mama. Mi pa pustimo razglabljanje o tem in rajši dopustimo, da vse to, kako se najdemo in spoznamo, ostane čudež. Saj nam ne pomaga, če poznamo izvore erotične privlačnosti, če pa je z analiziranjem ne moremo niti vzbuditi niti odčarati, kadar bi hoteli. Je že prav tako!

Ko so slike s sanjske poroke varno spravljene za večnost v albumih in je med medenih tednov polizan, se mladoporočenca nenadoma znajdetata pred vprašanjem, kaj pa zdaj. Pravljica obljublja, da bosta dolgo in srečno živela in imela veliko otrok. Recimo, da imata vsaj približno usklajeno predstavo o tem, kako naj bi skupaj živela, ker sta se o tem dovolj dolgo in iskreno pogovarjala. Vprašanje pa je, ali se zavedata skritih potreb, ki so posledica ljubezenskih ran iz prejšnjih obdobj. Skoraj vsak ima kakšno. Ko se začnemo v odnosu počutiti varni, poskušamo z zdravilom ljubezni zaceliti skrite rane. Recimo, da

je deklico zapustil oče, ko je imela pet let. V odnosu z možem se bo lahko bolešno odzvala na vsak njegov poskus čustvenega oddaljevanja, ker ga bo doživela kot zapuščanje. Nedolžen večer s prijatelji na nogometnem igrišču ji bo lahko pomenil zanesljivi znak, da je ne ljubi več. Pa še vedela ne bo, odkod ti občutki. V poznih dvajsetih letih, ko spletajo svoje prvo gnezdo, se le redki zavedajo psihološke dediščine, ki so jo prinesli s seboj. Na kraj pameti jim ne pade, da so težave v njih, ne pa v zunanjih okoliščinah. In to je tisto tako opevano »delo«, ki iz zaljubljenosti naredi pravo ljubezen.

Vsi imajo polna usta nasvetov, kako je treba trdo delati, da naj bi zakon uspel, kaj pa je treba delati, ostane nedorečeno. Marsikdo misli, da se mora za uspeh zakona odreči svojim sanjam, žrtvovati ves svoj čas, se požrtvovalno vreči v služenje denarja ali gradnjo hiše in se sploh obnašati kot oseba iz svojih sanj. Trudijo se postati nekakšni Keni in Barbike, ki negujejo svoje ljubke otročičke v svojih rožnatih plastičnih hišicah. Mislijo, da je ključ uspeha v tem, da se primerno vedeš, ustrezno izgledaš, uspešno dosegaš postavljene si cilje in zunanje »kontrolne točke« v življenju, saj jim nihče ne zna povedati, da morajo postati podobni samim sebi, ne pa pocukrani medijski inačici srečnega para. Sreča pa ne pride kot nagrada za pravilno rečeno življenjsko križanko, ampak je božanski kažipot, ki s svojo odsotnostjo opozarja, da smo zamenjali obliko za vsebino. Če se ves predaš nalogi, da bi odigral soprogu sanjsko osebo, v tebi ne bo ostalo več ničesar, kar bi bilo mogoče ljubiti. V zakon se vtihotapita hlad in nezainteresiranost. »Seveda, to je zato, ker se ne trudim dovolj«, si nazadnje rečejo in se trudijo še bolj, praznina, razočaranost in tesnoba v njih pa rasteta. Nazadnje se lahko povsem odrečejo vsem drugim ciljem in se žrtvujejo izključno za svojo družino, a tesnoba se hrani s sanjami, ki jih žrtvujejo, in jih preraste.

Slej ali prej se bolečina in tesnoba nabere v odnosu med partnerjema do take mere, da spoznata, da je treba nekaj spremeniti. Nekateri zamenjajo partnerja, službo, se lotijo gradnje hiše, nekateri pa spoznajo, da je pravo zdravilo le resnica, ki pride na plan, ko se nehaš slepiti. Ločitev ni rešitev, toda bolečina ločevanja in trud, da bi v življenju postavili stvari na pravo mesto, pomeni za marsikoga korak iz tirnic, ki so jih postavili starši, v avtentično življenje. Spoznati je treba, da smo, delujoč po dobronamernih navodilih staršev, v sebi žrtvovali ravno tisti del, ki je vir ljubezni in ki ga je partner ljubil. Pa ga poiščemo na podstrešju, obrišemo prah z njega in ga postavimo na častno mesto v svojem srcu, in nenadoma zažarimo v notranji svetlobi, ki se je do sedaj ni videlo. Želje, talenti, iskricе ustvarjalnosti, to je bogastvo duše. Ko odkopljemo pozabljene zaklade, se obudijo tudi stare rane iz mladosti, in če se ne slepimo, da je zanje odgovoren partner, lahko poskrbimo zanje. Če so rane precej hude je dobrodošla strokovna pomoč, sicer pa se da mnogo narediti tudi tako, da bereš knjige za samopomoč, se o težavah pogovoriš z res pravimi prijatelji in neguješ vse, kar te kot človeka bogati.

V tem obdobju življenja spoznamo še eno obliko ljubezni, starševsko ljubezen. To, da moramo poskrbeti za nebogljeno človeško bitje, ki nas ljubi iskreno in dobresedno na smrt predano, je za marsikoga tako močna izkušnja, da mu pomaga otresti se iluzij otroštva in dozoreti v odraslega, odgovornega človeka. Vendar pa oživi

spomine na bolečine lastnega otroštva in zavede nekatere, da ljubijo bodisi preveč ali premalo. Seveda ni moč v resnici preveč ljubiti, a če se spomnimo Kristusovega navodila »Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe!«, si lahko približno predstavljamo, na kakšen način lahko v ljubezni zgrešimo. Uči nas, da ne smemo na račun pomoči drugemu pozabiti na skrb za samega sebe, da pa tudi ne smemo zanemariti drugih zaradi samoljubja. Če se malo pošalim, če bi bil Kristus ženska in bi učil kaj takega, bi ji zagotovo očitali, da je sebična in da mora najprej poskrbeti za potrebe vseh družinskih članov, psov in mačk, šefov, sosedov in po možnosti še koga, in če ji slučajno ostane še kaj časa, se šele sme ukvarjati s seboj, pa še to ne preveč, da ne bo s svojo močjo in znanjem frustrirala preljubega moža in otrok.

Ljudje, ki imajo občutek, da so bili v otroštvu premalo ljubljene (na prste ene roke lahko preštejem tiste, ki so mi kdaj rekli, da so bili preveč ljubljene!), poskušajo v odnosu do svojih otrok popraviti to krivico. »Moji otroci pa že ne bodo trpeli pomanjkanja kot jaz!« si rečejo in jim ne odrečejo ničesar, s tem pa jih napačno naučijo o vrednosti stvari in jih razvadijo. Tako se generacija staršev, ki se je morala prebijati skozi materialno pomanjkanje in se odreči skoraj vsemu, da so lahko spravili skupaj za hišo in avto ter šolanje za otroke, zdaj ubada z generacijo svojih otrok, ki jim nič ni dovolj zanimivo, da bi bilo vredno vstati s kavča pred televizijo, in ki se opoteka od enega nedokončanega faksa do drugega še pozno v trideseta leta. Vendar tudi ti, z vsem obsipavani otroci, ne mislijo, da so preveč ljubljene. Nasprotno, staršem znajo očitati, da so jim dali vse razen ljubezni, se pravi svoje pozornosti, časa in podpore, ko so to res potrebovali.

BOLJ STAR BOLJ NOR

Grozna štirideseta leta so prelomnica tako za ženske kot za moške. Do tu se še nekako da priti po navodilih staršev, posebno če si se povsem posvetil gradnji hiše, kariere, vzgoji otrok, kakšni zasvojenosti ali pa nemara neskončnemu menjavanju partnerjev. Prej ali slej pa vsakomur postane jasno, da so navodila zastarela in da jih je treba opustiti in nadomestiti z drugimi. Spet pride do izraza razvojna sila individuacije, ki spodbudi iskanje ljubezni na nov, transcendentni način. Ljudje čez noč postanejo vegetarijanci, tekači, začnejo meditirati. Spoznajo, da so na svetu sile, mnogo močnejše od njihove volje. Začnejo iskati svojo podobo boga in svoj odnos do njega. Doživijo, da so si polomili zobe v nešteti poskusih, da bi spremenili svet, da so otrpnili od notranje bolečine, ko pa so izčrpani v sebi zavpili: »Ne morem več. Bog, pomagaj, če si kje!« se je v njih razlilo nekaj toplega, ljubečega, nepresegljivo mirnega, nekaj, kar je še najbolj podobno daljnemu spominu na vseobsegajočo Ljubezen v materinem naročju in v njenih očeh. Marsikoga izkušnja prepriča, da spremeni v svojem življenju vse, kar se mu je do tedaj zdelo nujno zlo, in se poda v iskanje sebe, takšnega, kakršen bi postal. Če te ne bi poskušali prevzgojiti.

Če je bil partnerski odnos do tega obdobja harmoničen in če sta se mož in žena znala pogovoriti o tem, kaj doživljata, lahko tak proces obogati in ponovno obudi ljubezen med njima. Zrela ljubezen je predvsem odgovorna odločitev, da boš deloval v dobro vajine skupnosti, tudi če se ti bo kdaj trenutno zdelo, da to ni v tvojem neposrednem interesu. To pomeni, da se ti lahko kdaj zgodi, da se zaljubiš ali dobiš

mamljivo službeno ponudbo v tujini, pa se boš temu raje odrekel, da ne bi ogrozil partnerstva. Seveda to ni zmeraj lahko, vendar je vredno, če prinese poglobljeno zaupanje in spoštovanje med partnerjema. Zrela partnerska ljubezen je vrednota, za katero smo pripravljene na mnoge žrtve. Vendar še vedno velja zlato pravilo, da za ljubezen ne smeš žrtvovati samega sebe, sicer to neha biti ljubezen.

V nekaterih zakonih pa se partnerja ne znata pogovarjati in tvorno reševati konfliktov. Dokler sta imela skupne cilje, na primer gradnjo hiše ali vzgojo otrok, je bilo na zunaj videti vse v redu, čeprav na znotraj že davno ne več. Lahko da se v pomanjkanju novih ciljev vdata potrošniškemu bogu Supermarketu in drvita od ene razprodaje do druge, da bi za rep ujela srečo, ki jo obljublja reklamni letaki. Ali pa se predana iskanju boga Zdravja in delata veliko znanost iz tega, kaj je treba jesti, h kateremu terapevtu je treba iti in kako je treba telovaditi, da bi spet začutila v sebi prekipevajočo energijo, s katero sta se zbuvala pri dvajsetih letih. Vse to je normalno človeško iskanje presežnega, ki ga pač razumemo vsak po svoje. Pot ni važna, ker končno vse vodijo k istemu cilju, samo ne enako hitro. Edino, kar je važno, je to, da se ne slepiš. Tega, kdaj se slepiš, pa včasih ne moreš spoznati sam, ampak moraš prisluhniti temu, kar ti govorijo dobri prijatelji.

ZNOVA IZ OČI V OČI

Otroci so zrasli in odšli, zgrajene hiše so samo še breme, v službi se poslavljáš z grenkim občutkom, da ta mladi ne znajo ceniti tega, za kar si se boril. Telo počasi stavka, vedno manj zmoreš. Z življenjskim sopotnikom te veže bolj navada in udobje, kot pa strast in o seksu raje ne bi govorili. Ah, ljubezen, dajte mi no mir! To je pravljica za otroke. Teško tistemu, ki do tega obdobja ni našel nečesa, kar bi mu osmislilo življenje in verjame, da je zgolj materialni svet vse, kar obstaja in da je na koncu življenja samo še umiranje in smrt. Ko se bo oziral nazaj po svojem življenju, bo opažal, da je človeška ljubezen vedno povezana z bolečo izgubo. Ne glede na to, kako močno ljubi mamo, otroka, ženo, sebe, na koncu se bo treba boleče posloviti od vsega. Kakšen smisel ima potem, da sploh ljubiš, če je gotovo, da bo bolelo? Morebiti se poskušaš ograditi od vsega, kar bi lahko bolelo, ko bi izgubil, pa sta za zidovi hlad in bolečina še bolj ledena.

Odpušcanje je transcendentna komponenta ljubezni, ki se je moramo naučiti, če smo se do sedaj tega izogibali. Brez odpušcanja je ljubezen brez prave vsebine, osiromašen egoizem, razširjen na družino in potomce, ki izključuje vse ostale ljudi. Odpušcanje je ključ do sreče. Pomaga ti videti, da nisi sam, da je na svetu nešteto tebi v dušo podobnih bitij, ki se tako kot ti trudijo, da bi dostojanstveno živeli v okoliščinah, ki niso vedno lahke. Ko z modrostjo let zremo na dogodke, ki so bili nekoč boleči, spoznamo, da nas ljudje niso zavestno prizadeli, ampak so samo poskušali živeti tako, kot so najbolje znali. Spoznamo, da smo sami prizadeli svoje najbližje, pa čeprav je to zadnje, kar smo hoteli. Saj potem pa so mogoče tudi drugi mislili po svoje dobro, čeprav so nas prizadeli. Če odpustim sebi, ker pač nisem popoln in sem ravnal le po svojih, včasih ne najboljših načelih, potem lahko odpustim tudi drugemu. Starši, ki so me s svojo »ljubeznijo« prizadeli, so verjetno mislili dobro, glede na to, kako so razumeli svet. Torej so me le imeli radi. Potem pa sem le vreden ljubezni, in drugi ljudje tudi.

In tako se krog konča, kjer se je začel. Ko smo že obupali, da se sploh da potešiti hrepenenje po ljubezni, ga najdemo prav tam, kjer nam je bilo ob rojstvu vsajeno v dušo. Le da ni živega človeka na tem svetu, ki bi nam sam lahko za vedno izpolnil vse potrebe po ljubezni. Zaman smo ga iskali, če ga nismo našli v sebi in v tistem, kar je višje od človeka. Potovati smo morali vso pot s hrepenenjem po zlivanju, po neskončnosti, ki je od rojstva zapisano v naših celicah, da ne bi nikoli pozabili in nehali iskati, in da bi na koncu našli in vzpostavili osebni stik z Ljubeznijo, preden se z njo združimo v večnosti.

ZAKLJUČEK

EROS ALI AGAPE : BRATOVSKA ALI ROMANTIČNA LJUBEZEN

In kaj je zdaj prava ljubezen, romantična zaslepljenost z noro seksualno komponento, kot nam prišepetavajo filmi, pesmi, skoraj vsa literatura našega sveta, ali vse drugo, zgoraj naštetu, kar doživljamo v življenju: od otroške ljubezni do staršev, preko bratovske in starševske ljubezni do otrok, pa do Ljubezni do Višje sile, ki s svojim žarenjem napoljnjuje naše odnose.. Kdor bo iskal le romantični zanos, bo lahko spregledal vse druge oblike ljubezni v svojem življenju. Razočaran bo in počutil se bo prikrajšanega, verjel bo, da je z njim nekaj narobe, da ni zmožen ljubiti ali da se ga ne da ljubiti. Saj vendar kaže, kot da skoraj vsi imajo to tako zaželeno ljubezen, njemu pa vedno znova pobegne. Morda je to zato, ker še ni srečal »prave« (ali pravega)? Toliko ljudi je na svetu in možnosti komunikacije so neizčrpne, kaj če je treba iti naprej in vedno naprej in poskušati v vedno novih odnosih? Saj vendar ne smeš izgubljati časa z nepravimi partnerji, treba jih je zapustiti in iskati naprej. Tako silno verjamemo potrošniškemu slepilu, da je treba imeti vedno več za čim manjšo ceno, tako zelo smo se osredotočili le na romantiko in seks, da smo pozabili na staro modrost: »Najraje te ima tisti, ki je ob tebi, ko ti je hudo, ki je ob tebi skozi vse velike spremembe v tvojem življenju, ki ti prisluhne in te ne poskuša spreminjati«. Tako kot je rekel Mali Princ, treba se je naučiti gledati s srcem. Ljubezen je treba prepoznati in jo negovati v vseh njenih razvojnih oblikah, saj je to tisto, kar ljudje resnično potrebujemo in si lepega dajemo.

Kaj je torej prava ljubezen? Vsak sam bo moral najti definicijo, ki mu ustreza, in skupaj z njo zoreti skozi življenje. Lažje je seveda povedati, kaj ljubezen ni. Preizkusite se na testu kompleksnosti predstave o pravi partnerski ljubezni. Avtor dr. Zoran Milivojevič v svoji knjigi »Zmote v ljubezni« z zanimivim podnaslovom »Kako ne uničiti svojega življenja z iskanjem prave ljubezni«, trdi, da je vsaka od spodaj navedenih trditev, ki se z njo brezpogojno strinjate, zmota oziroma napačna predstava o ljubezni, in da se odrazi tudi v težavah v partnerstvu. Edino izjemo dovoljuje pri prvi trditvi, jaz pa bi dodala, da so vsi ljudje, ki sem jih do sedaj anketirala, označili tudi deseto trditev za pravilno. Poskusite sami in razmislite, kakšne posledice bi lahko imele vaše zmotne predstave o ljubezni.

TEST KOMPLEKSNOSTI PREDSTAVE O PRAVI PARTNERSKI LJUBEZNI (Milivojević, 1995):

1. Ljubezen je največja vrednota na svetu.
2. Če gre za pravo ljubezen, jo neprestano čutiš
3. Prava ljubezen je isto kot večna zaljubljenost
4. Ljubezen je smisel življenja
5. Pravo ljubezen v življenju doživiš samo enkrat
6. Če gre za pravo ljubezen, je seks fantastičen
7. Pravo ljubezen prepoznaš po močni strasti.
8. Ljubezen se vedno začne z zaljubljenostjo
9. Prava ljubezen traja do konca življenja.
10. Prava ljubezen je to, če te nekdo ljubi brezpogojno, takšnega kakršen si.
11. Prava ljubezen se dokazuje z žrtvovanjem.
12. V pravi ljubezni obstaja popolno medsebojno razumevanje.
13. S pravo ljubeznijo lahko spremeniš partnerjev značaj.
14. Ljubezen do drugega izključuje ljubezen do sebe.
15. Ljubezen vedno boli.
16. Če gre za pravo ljubezen, moraš biti popolnoma iskren.
17. Prava ljubezen je popolno predajanje ljubljeni osebi.
18. Bolj kot trpiš po prekinitvi zveze, večja je bila ljubezen.
19. V pravi ljubezni morata biti partnerja popolnoma enakopravna.
20. Večja je ljubezen, večje je ljubosumje.
21. Prave ljubezni v bistvu sploh ni.
22. Želim si, da bi me vsi imeli radi.
23. Tisti, ki bolj ljubi, na koncu bolj trpi,
24. Ne morem istočasno ljubiti dveh oseb.
25. Ljubezen je kozmična energija.
26. Ne zaslužim si prave ljubezni.
27. Moja vrednost je tem večja, čim pomembnejšega partnerja imam.
28. Prepričan je znak, da je ljubezni konec ali da se je zmanjšala.
29. Kdor ima rad sebe, ne more ljubiti drugega.
30. Ko ljubezen umre, je nič več ne more oživiti.
31. Samo, kadar sem ljubljena, se počutim vredna.
32. Ljubezen je vedno mogoče obnoviti.
33. Prava ljubezen pomeni, da neprestano misliš na ljubljeno osebo.
34. Ljubezen je energija, ki se pretaka med moškim in žensko.
35. Seks ljubezen samo umaže.
36. Kdor resnično ljubi partnerja, ne more ljubiti sebe.
37. Prava ljubezen pomeni, da partner natanko čuti, kaj mislim in želim.
38. Če postaneš vsaj malo ravnodušen do partnerja, je to znak, da se ljubezen končuje.
39. Uresničenje prave ljubezni prepoznaš po trajnem občutku sreče
40. Če me resnično ljubi, me bo sprejel v popolnosti, tako kakršna sem.

